

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

41

Muzeum Krakowa

Kraków 2023

Recenzenci zeszytu 41 / Reviewers of Volume 41:

Piotr Borek (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Krzysztof Brzechczyn (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Tomasz Gajownik (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Irma Kozina (Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach), Marek Lasota (Uniwersytet Ignatianum w Krakowie), Anna Kostrzyńska-Miłosz (Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Grzegorz Nieć (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Zdzisław Noga (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Mirosław Płonka (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Marcin Starzyński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Tarnowski (Muzeum Stutthof w Sztutowie), Piotr Trojański (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Tomasz Wiślicz-Iwańczyk (Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), Rafał Wnuk (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie), Michał F. Woźniak (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Krzysztof Zamorski (Uniwersytet Jagielloński)

Redaktor prowadzący / Commissioning editor: Anna Biedrzycka

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Maria Piechaczek-Borkowska

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Ilustracje / Illustrations: Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu (AZK), Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Centralne Archiwum Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej (CAMO FR), Centrum Historii Zajezdnia, Hufiec ZHP w Lublińcu, Imperial War Museums, Muzeum Armii Krajowej (MAK), Muzeum Krakowa (MK), Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, Muzeum Regionalne w Szczecinku, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi (MTN), Muzeum Warszawy, Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy, Narodowe Archiwum Cyfrowe (NAC), National Archives and Records Administration (NARA), Victoria and Albert Museum, Wikimedia Commons;

zbiory / collections of: Witolda Działyńskiego, Elżbiety Lang, Jacka M. Majchrowskiego, Pawła Pawłowskiego; oraz / and: Katarzyna Bednarczyk, Rafał Bulanda, Elżbieta Firlet, Marcin Gulis, Andrzej Janikowski, Andrzej Jaworski, Marcin Jędrzejczak, Tomasz Kalarus, Kamil Karski, Marzena Kolarz, Bogdan Krężel, Urszula Krzemińska, Andrzej Kuczkowski, Wacław Lang, Jerzy Łobaza, Malwina Markiewicz, Emil Rachwał, Magdalena Smaga, Anna Ziębińska-Witek, Rafał Wolfram, Jacek Zagożdżon

ISSN 0137-3129

© Muzeum Krakowa, Kraków, 2023

Wydawca / Publisher:

Muzeum Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków

www.muzeumkrakowa.pl

www.facebook.com/muzeumkrakowa

www.muzeumkrakowa.pl/krzysztoforzy-zeszyty-naukowe

Rocznik jest wpisany do prowadzonego przez MEiN Wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych z 3 listopada 2023 r.: na liście nr 32461; unikatowy identyfikator czasopisma – 201305 / The annual is included on the updated list of scholarly journals and peer-reviewed proceedings from international conferences accredited by the Ministry of Education and Science published on 3 November 2023: item No. 32461 on the list; the journal's unique identifier is 201305

Czasopismo jest indeksowane w bazie ERIH PLUS / The journal is included in the ERIH PLUS database

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja papierowa / The periodical originally comes out in paper

Printed in Poland

Nakład: 200 egz. / An edition of 200 copies

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

Druk / Print: Zakład Poligraficzny Sindruk, Opole

Redaktor / Editor

Michał Niezabitowski

Rada Naukowa / Scientific Council

Zdzisław Noga – przewodniczący / President (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Antoni Bartosz (Muzeum Etnograficzne w Krakowie), Jacek Chrobaczyński (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), Péter Farbaky (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry), Jacek Gądecki (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), Jacek Górski (Muzeum Archeologiczne w Krakowie), Dariusz Kosiński (Uniwersytet Jagielloński), Piotr Krasny (Uniwersytet Jagielloński), Anna Niedźwiedz (Uniwersytet Jagielloński), Jacek Purchla (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie; Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie), Volker Rodekamp (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, RFN)

Kolegium Redakcyjne / Editorial Board

Michał Niezabitowski – przewodniczący / President, Anna Bednarek, Anna Biedrzycka, Ewa Gaczoł, Piotr Hapanowicz, Zdzisław Noga, Jacek Salwiński, Andrzej Szoka, Barbara Świadek, Jacek Zinkiewicz – sekretarz / Secretary

Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, czyli jak budować muzealne narracje

Informacje o autorze: historyk, muzealnik, animator i menedżer kultury, dyrektor Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie w latach 2017–2022, prezes Lubelskiego Oddziału Stowarzyszenia Muzealników Polskich, przewodnik PTTK

Information about the author: historian, museologist, socio-cultural animator and cultural manager, Director of the Polish Air Force Museum in Dęblin in the years 2017–2022, President of the Lublin Branch of the Association of Polish Museologists, licensed tourist guide accredited by the Polish Tourist and Sightseeing Society (PTTK)

Słowa kluczowe: Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, zaślubiny z Wisłą, zaślubiny Rodła z Wisłą, zaślubiny Polski z morzem w Pucku w 1920 roku, działania integracyjne, wspólnota, społeczność, wydarzenie muzealne

Keywords: Polish Air Force Museum in Dęblin, marriage to the River Vistula, marriage of Rodło to the River Vistula, Poland's marriage to the sea in Puck in 1920, integrating activities, community, museum event

W latach 2017–2022 Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie było organizatorem sześciu edycji wydarzenia *Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie*. Impreza o otwartym charakterze była jedną z form poszukiwania wspólnych wartości dla społeczności Dęblina oraz próbą stworzenia opowieści o historii regionu. Celem, jaki przyświecał organizatorom, było poszukiwanie i odnalezienie wątków naszej wspólnej historii, będących spoiwem niezależnie od przynależności kulturowej, etnicznej, narodowej czy religijnej. Zadanie tym trudniejsze w mieście, które ze względu na swój wojskowy, garnizonowy charakter, dla wielu staje się tymczasową małą ojczyzną, miejscem służby i szkolenia. Dęblin to na co dzień blisko 16-tysięczne miasto, jednak czasowo zamieszkuje tu dodatkowo kilka tysięcy żołnierzy i uczniów szkół lotniczych (Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego im. Franciszka Żwirki i Stanisława Wigury oraz Lotniczej Akademii Wojskowej – Szkoły Orłąt), corocznie przybywających do stolicy polskich skrzydeł z różnych stron Polski i świata.

Takiego wyzwania podjęło się Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie. Placówka poświęcona lotniczemu rodzajom sił

zbrojnych wyszła poza swoje mury, aby wraz z mieszkańcami, ale także żołnierzami i studentami uczelni wojskowych szukać wspólnych wartości kulturowych.

Wybór Wisły, największej rzeki Polski, był najprostszy, lecz stanowił zarazem największe wyzwanie. Na wzór hallerowskich zaślubin – symbolicznego powrotu Polski nad Bałtyk w 1920 roku – dęblińska przysięga złożona na wierność królowej polskich rzek miała na celu prezentację indywidualnych losów osób uczestniczących w tej ceremonii. Przez *Zaślubiny* pomysłodawcy chcieli zintegrować lokalną społeczność i upowszechnić wiślaną drogę wodną, która biegnie przez całą Polskę do Bałtyku, łącząc mieszkańców ośmiu województw, w tym mieszkańców Dęblina.

Wydarzenie wpisywało się w coroczny program Europejskich Dni Dziedzictwa i nawiązywało do kolejnych haseł przewodnich europejskiego święta zabytków.

Pomysłodawcą organizacji *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* był autor tego artykułu, dyrektor dęblińskiego Muzeum w latach 2017–2022, a inspiratorem oraz mistrzem ceremonii w kolejnych odsłonach uroczystości Antoni Szarmach, prezes kołobrzeskiego Oddziału Ligi Morskiej i Rzecznej (LMiR). To w głównej mierze dzięki współpracy z tym jednym z najstarszych polskich stowarzyszeń wydarzenie otrzymało uroczystą oprawę i rangę.

Podmiotem wiodącym, skupiającym we wspólnym działaniu zarówno instytucje miasta Dęblina, jak i krajowych parterów, było przez sześć lat Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie. To druga po krakowskim Muzeum Lotnictwa Polskiego placówka muzealna prezentująca zabytki techniki lotniczej oraz pamiątki związane z polskim lotnictwem wojskowym. Muzeum otwarto w 2011 roku jako wyraz hołdu dla środowisk lotniczych i żołnierzy Sił Powietrznych. Lokalizacja Muzeum w bezpośrednim sąsiedztwie dęblińskiej Szkoły Orłąt oraz 4 Skrzydła Lotnictwa Szkolnego im. gen. bryg. pil. Witolda Urbanowicza stanowi dodatkową atrakcję dla pasjonatów lotnictwa. Częste przeloty wojskowych statków powietrznych nad ekspozycją muzealną dostarczają widzom dodatkowych wrażeń.

Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie to jedna z czterech placówek muzealnych prezentujących poszczególne rodzaje sił zbrojnych, których organizatorem jest Ministerstwo Obrony Narodowej. Misją placówki jest upowszechnianie

Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, fot. Andrzej Jaworski

wartości historycznych związanych z dziejami oręża polskiego, w szczególności z historią i tradycją sił powietrznych, popularyzacja wiedzy o historii polskiej wojskowości oraz promowanie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Kolekcja Muzeum powstała na podstawie gromadzonych przez placówkę zbiorów techniki lotniczej, pozyskiwanych drogą zakupów, darów oraz przekazów sprzętu wycofanego ze służby przez Wojsko Polskie. W swoich zbiorach Muzeum posiada również unikatowe pamiątki i dary od byłych żołnierzy Sił Powietrznych oraz przekazy kolekcjonerskie. Blisko stuletnie tradycje lotnicze Dębline, a także najważniejsze etapy dziejów polskich skrzydeł odzwierciedla wystawa główna *Historia polskiego lotnictwa wojskowego*, która w jubileuszowym roku stulecia polskiego lotnictwa wojskowego (2018) została poddana zmianom aranżacyjnym. Ekspozycja ułożona chronologicznie prezentuje archiwalia, umundurowanie i wyposażenie pilotów i techników wojskowych oraz falerystykę. Wystawa jest uzupełniona modelami statków powietrznych, pamiątkami jednostek lotniczych i stowarzyszeń związanych z Siłami Powietrznymi.

Aby wyjść poza ramy działalności muzealnej i otworzyć się na mieszkańców miasta nad Wisłą i Wieprzem, dęblińska placówka potrzebowała impulsu, który dawałby nową perspektywę „oswajania swojego muzeum”. Instytucje kultury nie funkcjonują w próżni. Ich działalność odbywa się

w wielopiętrowej strukturze relacji pomiędzy ustawodawcą, organizatorem, personelem instytucji, odbiorcami oferty, grupami opiniotwórczymi, społecznością lokalną, podmiotami gospodarczymi, innymi instytucjami kultury i sektora czasu wolnego. Każdy z tych, nazwijmy to, aktorów może odgrywać równocześnie kilka ról, np. przedstawiciele organizatora mogą należeć do społeczności lokalnej żyjącej w otoczeniu instytucji, a każdy z graczy może mieć dla niej znaczenie opiniotwórcze. W zależności od formy prowadzonej działalności strategię wobec poszczególnych grup mogą przybierać różne kierunki¹.

Pomysł organizacji *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie*, imprezy niemającej precedensu w mieście położonym na styku Mazowsza i Lubelszczyzny, przyszedł wraz z nowym liderem Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, który przez emocjonalne i zawodowe związki z Pomorzem zaproponował nowe otwarcie instytucji na swoją publiczność. Oparcie w uświęconym tradycją wydarzeniu – zaślubinach Polski z morzem – dawało mocne podstawy do realizacji spotkania ludzi morza i rzek nad Wisłą.

Na wieczną rzecz pamiątkę

Aby zrozumieć założenia programowo-ideowe dęblińskich *Zaślubin z Wisłą*, musimy się cofnąć do 1920 roku i przybliżyć symboliczne zaślubiny Polski z morzem w Pucku, związane z rozstrzygnięciami traktatu wersalskiego (28 czerwca 1919 roku) i powrotem Polski nad Bałtyk. Główne uroczystości dla uczczenia włączenia Pomorza w granice odrodzonej Polski odbyły się 10 lutego 1920 roku w Pucku. Władze Drugiej Rzeczypospolitej nadały im wielką rangę, zwłaszcza że propaganda niemiecka przekonywała opinię międzynarodową, że Polska posiadająca tylko „korytarz” ma znikome prawo do wybrzeża Bałtyku.

¹ Kowalski Adam: *Uwarunkowania i konteksty pracy samorządowych instytucji kultury ze społecznością lokalną* [online]. Narodowy Instytut Dziedzictwa, 30 grudnia 2022 [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: https://samorzad.nid.pl/baza_wiedzy/uwarunkowania-i-konteksty-pracy-samorzadowych-instytucji-kultury-ze-spolesnoscia-lokalna/.

Wkroczenie wojsk polskich do Pucka – zaślubiny Polski z morzem, 10 lutego 1920 r.; w zbiorach NAC, sygn. 3/1/0/1/347/2

Rankiem tego dnia do Pucka wkroczył 1 Batalion Morski należący do wojsk Frontu Pomorskiego, a w godzinach popołudniowych specjalnym pociągiem do miasta przybył gen. Józef Haller, któremu towarzyszyli m.in. minister spraw wewnętrznych Stanisław Wojciechowski (późniejszy prezydent RP), wicepremier Wincenty Witos, wojewoda pomorski Stefan Łaszewski, starosta gdański Józef Wybicki, generałowie Paweł Cyrus-Sobolewski, Stanisław Pruszyński, kontradmirał Kazimierz Porębski oraz przedstawiciele różnych miast i regionów kraju².

Po powitaniu na dworcu przez kompanię honorową oraz tymczasowe władze lokalne, które reprezentowali m.in. prezes puckiego Polskiego Czerwonego Krzyża dr Józef Żynda oraz kupiec Antoni Miotk, uczestnicy udali się nad brzeg Zatoki Puckiej, w okolice ponemieckiej bazy hydroplanów, gdzie przygotowano ołtarz polowy. Oprócz oficjalnych delegacji w przemarszu uczestniczyła licznie przybyła pomimo padającego deszczu, momentami przechodzącego w ulewę, lokalna ludność kaszubska³.

Uroczystości rozpoczęły się od wciągnięcia na maszt przy dźwiękach hymnu narodowego polskiej bandery oraz przemówienia gen. Józefa Hallera. W czasie uroczystej polowej mszy św., której przewodniczył ks. dziekan Zygmunt Rydlewski, kazanie wygłosił ks. Józef Wrycza, kapelan Dywizji Strzelców Pomorskich. Po zakończeniu uroczystości religijnych generał Haller w asyście oficerów zbliżył się na koniu do brzegu zatoki i dokonał symbolicznych zaślubin, wrzucając do wody – wzorem dożów weneckich – platynowy pierścień w formie obrączki z napisem *10.2.1920 Gdańsk – Puck*. Następnie dokonano poświęcenia wbitego w dno, ozdobionego orłem Błękitnej Armii, symbolicznego

słupa granicznego z napisem: *Roku Pańskiego 1920, 10 lutego Wojsko Polskie z generałem Józefem Hallerem na czele objęło na wieczyste posiadanie Polskie Morze*.

Zadbano również o upamiętnienie wydarzenia przez ozdobny dyplom wykonany przez krakowskiego artystę grafika Henryka Uziembłę o następującej treści: *R. P. MCMXX dnia 10 lutego na wieczną rzecz pamiątkę odzyskania Morza Polskiego. Puck nad Bałtykiem*⁴.

Wspomnienia o historycznych zaślubinach dokonanych przez gen. Józefa Hallera i jego żołnierzy są wciąż żywe. Rocznicą tego wydarzenia obchodzona jest w Pucku 10 lutego każdego roku. Towarzyszą temu delegacje organizacji społecznych, w tym Ligi Morskiej i Rzecznej oraz Związku Harcerstwa Polskiego i Związku Harcerzy Rzeczypospolitej z całego kraju.

Po II wojnie światowej komunistyczne władze bardzo starały się wymazać z pamięci zaślubiny puckie, a czcić wyłącznie nowe – kołobrzeskie.

Przyszliśmy, morze...

Ceremonia zaślubin z morzem zorganizowana w Kołobrzegu 18 marca 1945 roku była jedną z najbardziej doniosłych, a zarazem symbolicznych dla żołnierzy polskich podczas

² Na podstawie relacji Romualda Łukowicza, wysłuchanej i później cytowanej przez Hieronima Kroczyńskiego.

³ Kroczyński Hieronim: *Polskie tradycje morskie 967–1945. Zaślubiny z morzem*. Kołobrzeg 2012, s. 138.

⁴ *Loc. cit.*

Zaślubiny Rodła z Wisłą, 5 sierpnia 1934 r.; reprodukcja w: „Mały Polak w Niemczech”, dodatek do organu Związku Polaków w Niemczech „Polak w Niemczech” 1936, nr 8, s. 290

Uczestnicy II Zjazdu Polaków z Zagranicy podczas uroczystości w Stołecznym Oficerskim Yacht-Klubie RP. Mężczyźni trzymają sztandary ze znakiem Rodła (znak przedstawiający bieg Wisły wraz z zaznaczonym Krakowem, używany przez Związek Polaków w Niemczech od 1933 r.); w zbiorach NAC, sygn. 3/1/0/16/52/11

całej II wojny światowej. Na uwagę zasługuje fakt, że doszło do niej zaledwie kilka godzin po zaprzestaniu walk o Kołobrzeg.

Miejsce uroczystości – rejon wejścia do portu i fortu Ujście (dziś stoi tam latarnia morska) – naprędce uprzątnięto, a na tarasie obiektu ustawiono maszt, na którym załopotała biało-czerwona flaga, wciągnięta przy dźwiękach Mazurka Dąbrowskiego. O godzinie 16 rozpoczęła się msza św., celebrowana przez kapelana 3 Dywizji Piechoty im. Romualda Traugutta ks. kpt. Alojzego Dudka. Na gospodarza uroczystości wybrano 7 pułk piechoty. Oko-

Zaślubiny z morzem w Kołobrzegu 1 Samodzielnego Pułku Moździerzy, 18 marca 1945 r.; w zbiorach Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu, sygn. ZIF-137

licnościowe przemówienie wygłosił zastępca dowódcy 1 Armii Wojska Polskiego ds. polityczno-wychowawczych płk Piotr Jaroszewicz⁵.

„Przyszlśmy, morze, po ciężkim i krwawym trudzie. Widzimy, że nie poszedł na marne nasz trud. Przysięgamy, że cię nigdy nie opuścimy. Rzucając pierścien w twe fale, biorę z tobą ślub, ponieważ tyś było i będziesz zawsze nasze”. Te słowa, późnym popołudniem 18 marca 1945 roku wypowiedział podczas uroczystości zaślubin z morzem żołnierz 7 pułku piechoty, 43-letni artylerzysta ze Stryjówki pod Tarnopolem kpr. Franciszek Niewidziajło. Chwilę później w morskie fale poszybowała obrączka⁶.

W ten sposób, nawiązując do pradawnej tradycji morskiej, Wojsko Polskie zaślubiło Bałtyk. Niemal w tym samym czasie w Moskwie 124 działa oddały 12 salw na cześć zdobywców Festung Kolberg.

Uroczystości w pododdziałach trwały jeszcze kolejną dobę. To właśnie w prasie z 19 marca 1945 roku zachowało się najwięcej dokumentujących kołobrzesckie uroczystości fotografii, mylnie niekiedy identyfikowanych jako te właściwe z 1920 roku. Tego dnia nad ujście Parsęty dotarła także Czołówka Filmowa Wojska Polskiego⁷.

Na wierność królowej polskich rzek

Pomysł zorganizowania *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* wypłynął również z kart historii, kiedy to w 1934 roku w Warszawie dokonano zaślubin Rodła z Wisłą. Ceremonia miała miejsce podczas II Zjazdu Polaków z Zagranicy, odbywającego się w Warszawie w gmachu Sejmu RP przy ulicy Wiejskiej, w sali posiedzeń Sejmu. 5 sierpnia 1934 roku o godzinie 10 około 3000 Polaków z zagranicy przeszło ulicami Warszawy z pocztami sztandarowymi na Wybrzeże Kościuszkowskie nad Wisłą, gdzie odbyły się zaślubiny biało-czerwonych sztandarów ozdobionych Rodłem, tj. symbolem Związku Polaków w Niemczech, z poszczególnych Dzielnic tego Związku.

Wiśle kłaniały się m.in. sztandary ze Szczecina, Wrocławia, Olsztyna, Opola, Raciborza, Zielonej Góry, Zakrzewa, Piły, Dąbrowki Wielkiej, Siolkowic, Gietrzwałdu, Chrościc, Kwidzyna, Sztumu, Złotowa, Szczytna, Suchego Boru,

⁵ Gładysiak Łukasz: *Przyszlśmy, morze... Zaślubiny z Bałtykiem, 18 marca 1945 r.* [online]. Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu [dostęp 24 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <http://muzeum.kolobrzeg.pl/pl/muzeum/historie/zaslubiny-z-baltykiem-18-marca-1945-r/>.

⁶ Tekst wypowiedziany z pamięci przez Franciszka Niewidziajłę w 1966 r. został nagrany i znajduje się w zbiorach Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu. Tekst ten został również odnotowany w gazetach z 1945 r., m.in. „Zwycięzimy” oraz „Polska Zbrojna”.

⁷ Kroczyński Hieronim: *Polskie tradycje morskie...*

Dożynki Śląskie w Opolu, 14 i 15 września 1946 r.; w zasobie Archiwum Hufca ZHP w Lublińcu

Ślubowanie na wierność Wisłę, 16 września 2017 r., fot. Jacek Zagożdżon

Zespół Dębliniacy, poczet sztandarowy LMiR i jungowie z Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie oraz orkiestra LMiR z Wyszkowa, 16 września 2017 r., fot. Jacek Zagożdżon

Chrząższyc, Bytowa, Kędzierzyna-Koźła, Kluczborka oraz innych miejscowości.

Jedną z inspiracji były również zaślubiny z Odrą. 14 i 15 września 1946 roku w Opolu odbyły Dożynki Śląskie. Przygotowania do nich trwały kilka miesięcy: „oczyszczono miasto gruntownie, zaszalowano i uprzątnięto otwarte i pełne gruzów wypalone domy, oświetlono miasto światłem elektrycznym, przygotowano 32 000 kwater”⁸. W sobotę 14 września przyjechały do Opolo delegacje z Dolnego i Górnego Śląska oraz Polski centralnej, dzień później przybyli prezydent Krajowej Rady Narodowej Bolesław Bierut, minister ziem odzyskanych Władysław Gomułka, wojewoda śląsko-dąbrowski Aleksander Zawadzki oraz jego zastępca Jerzy Ziętek.

Po odprawieniu mszy św. na stadionie przez ks. Bolesława Kominka rozpoczął się przemarsz delegacji dożynekowych, po którym miały miejsce zaślubiny z Odrą. „Prezydent zbliżył się nad brzeg Odry i wrzucił w jej fale złoty pierścień, zawinięty w biało-czerwonej szarfę, po czym wyrzekł rotę przysięgi. Uroczystość zakończyła się odśpiewaniem pieśni »Rota«, po czym harcerze i harcerki poszli zwiedzić miasto i wypocząć nad Odrą. Zabawy na błoniach nad Odrą przeciągnęły się do późnej nocy”⁹.

Opisane powyżej uroczystości zaślubinowe związane z powrotem nad Bałtyk, Wisłę i Odrę stały się inspiracją do zorganizowania *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* we wrześniu 2017 roku. Okazją był również obchodzony wówczas w całej Polsce Rok Rzeki Wisły, ustanowiony przez Sejm RP 22 czerwca 2016 roku. „Chcemy przypominać o tych pięknych czasach, kiedy Wisła bardziej łączyła niż dzieliła. Chcemy realizacji wspólnych programów dedykowanych Wisłę. Wspólnie budujemy markę Wisły – bo to dobra, polska marka!”¹⁰.

Działania pod logo Roku Rzeki Wisły były społecznymi, oddolnymi inicjatywami ludzi oraz organizacji pozarządowych dążących do budowy dobrej marki Wisły. Celem było uruchomienie energii i działań na wielu poziomach, ale również tworzenie trwałych efektów: projektów, cyklicznych działań i produktów turystycznych, kulturalnych, społecznych o charakterze lokalnym i w skali ogólnokrajowej. Jednym z elementów Roku Wisły stały się dęblińskie *Zaślubiny z Wisłą*.

Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajobrazu. Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, 2017

Z tej okazji w całym kraju odbywały się imprezy mające na celu zwrócenie uwagi na problemy królowej polskich rzek. Okazją do inauguracji obchodów Roku Rzeki Wisły była 550. rocznica zawarcia drugiego pokoju toruńskiego (1466), dzięki któremu Królestwo Polskie odzyskało m.in. Pomorze Gdańskie. Obchody zainaugurowano 19 października 2016 roku w Toruniu rekonstrukcją bitwy morskiej na Wisłę i symbolicznym podpisaniem traktatu pokojowego. 1 stycznia 2017 roku rozpoczęcie Roku Rzeki Wisły obwieścił toruński dzwon Tuba Dei.

16 września 2017 roku w Dęblinie nad brzegiem Wisły tuż przy Miejskim Domu Kultury młodzież złożyła ślubowanie na sztandar Ligi Morskiej i Rzeczej i zamoczyła biało-

⁸ Cytaty pochodzą z akt Zarządu Miejskiego w Opolu, przechowywanych w Archiwum Państwowym w Opolu, sygn. 45/185/10; zob. *Opolskie dożynki* [online]. Archiwum Państwowe w Opolu [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: https://opole.ap.gov.pl/front/main_config/opolskie-dozynki.

⁹ Ibidem.

¹⁰ *O Roku Rzeki Wisły* [online]. Fundacja Rok Rzeki Wisły [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.rokwisly.pl/program/>.

Goście honorowi *Zasłubin z Wisłą w Dęblinie*, m.in. wiceadmiral Stanisław Zarychta oraz biskup pomocniczy radomski Adam Odzimek, 16 września 2017 r., fot. Jacek Zagożdżon

Zanurzenie flag i banderek RP, 16 września 2017 r., fot. Jacek Zagożdżon

-czerwone banderki w wiślanej wodzie. Ten symboliczny akt nawiązywał do historycznych zaślubin Polski z morzem. Liga Morska i Rieczna to jedna z najstarszych polskich organizacji społecznych.

W Dęblinie podczas Europejskich Dni Dziedzictwa, których hasło brzmiało *Krajobraz dziedzictwa – dziedzictwo krajoobrazu*, Muzeum Sił Powietrznych wraz z Miejskim Ośrodkiem Kultury podkreślały zasługi wiślanych wodniaków, którzy starają się z pietyzmem odtwarzać tradycyjne łodzie i flis rieczny, a także miłośników przyrody wiślanej dbających o zachowanie w możliwie naturalnym stanie siedlisk roślin i zwierząt.

Uwypuklono rolę żegludowców, którzy chcieliby choćby częściowego przywrócenia roli Wisły jako ekonomicznego i ekologicznego szlaku transportowego i turystycznego. Dęblńskie ślubowanie odbyło się w obecności przedstawicieli władz samorządowych, służb mundurowych, duchowieństwa oraz mieszkańców i zaproszonych gości. Wśród gości honorowych pojawili się m.in. dowódca Centrum Operacji Morskich –

Dęblińscy wodniacy na Wiśle, 16 września 2017 r., fot. Jacek Zagożdżon

Dowództwa Komponentu Morskiego wiceadmiral Stanisław Zarychta oraz biskup pomocniczy radomski Adam Odzimek.

Należy odnotować, że oprócz samej ceremonii zaślubin z Wisłą przy Miejskim Domu Kultury odbyły się warsztaty ekologiczne, ceramiczne i wikliniarskie pod hasłem *Zaadoptuj rzekę*. Zwieńczeniem nadwiślańskiego spotkania był koncert na scenie plenerowej *Rzeka muzyki*. Z programem nawiązującym do wydarzenia wystąpiła Orkiestra LMiR z Wyszkowa oraz zespoły i wokaliści: The Dark Stones, Mieczysław Szczęśniak i jako gwiazda wieczoru Damian Syjonfam.

Wisła płynie przez wszystkie polskie serca, jest symbolem naszej polskości i tożsamości. Jej los dotyczy nas wszystkich. Rok Rzeki Wisły traktowaliśmy jako ogólnonarodowe święto, którego podstawowym celem miał być konsensus wokół spraw rzeki. Wisła to nie tylko wijąca się nitka na mapie, lecz znacznie bardziej złożony problem. Edukacja w tej dziedzinie jest kluczowa, bo jak zapisano w projekcie uchwały społecznej: „Wisła – królowa polskich rzek, będąca symbolem polskości i patriotyzmu – to nasze naturalne oraz historyczno-kulturowe dziedzictwo. (...) Wisła – wyjątkowa rzeka, przez stulecia tak różnorodnie kształtowana przez naturę i ludzi, wymaga obecnie zrównoważonego rozwoju. Jest dla nas wyzwaniem cywilizacyjnym – potrzebuje przemyślanej strategii oraz odważnych, dalekowzrocznych działań”¹¹.

Niepodległa dla wszystkich. Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, 2018

„Składając hołd pamięci tych, którzy w przeszłości dla Polski na rzekach i morzu walczyli i ginęli, zręby naszej gospodarki rzecznej i morskiej budowali, uroczycie ślubując: stać zawsze na straży polskich rzek i morza, wartości pracy polskiej na rzekach i na morzu nieustannie i wytrwale pomnażać, czynem ofiarnym Polsce oraz rzekom i morzu w każdej służyc potrzebie”. Tymi słowami rotę przysięgę na sztandar Ligi Morskiej i Riecznej złożyli 15 września 2018 roku uczniowie Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego.

Orkiestra Reprezentacyjna Ligi Morskiej i Riecznej pod dyrekcją komandora dr. hab. Józefa Kowalewskiego odegrała

¹¹ *Uchwała społeczna ws. ustanowienia roku 2017 Rokiem Rzeki Wisły. Projekt* [online]. Fundacja Rok Rzeki Wisły [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.rokwisly.pl/uchwala-spoleczna>.

Uroczystość ślubowania na wierność królowej polskich rzek podczas *Zasłubin z Wisłą w Dęblinie*, 15 września 2018 r., fot. Jacek Zagożdżon

Poczet sztandarowy LMiR, od lewej Elżbieta Kasińska, Antoni Szarmach i Krzysztof Karbowski, *Zasłubiny z Wisłą w Dęblinie*, 15 września 2018 r., fot. Jacek Zagożdżon

Hymn do Bałtyku. Następnie w wodach królowej polskich rzek zamoczono ligowe bandery oraz flagę Dęblina. Miasto Dęblin reprezentowała burmistrz Beata Siedlecka oraz radny miejski Krzysztof Karbowski. Ze strony LMiR w ceremonii wzięli udział prezes Zarządu Głównego Andrzej Królikowski oraz wiceprezesi Elżbieta Marszałek, Marek Padjas, Elżbieta Kasińska i Antoni Szarmach.

Drugie ślubowanie Wiśle w Dęblinie było kulminacyjnym punktem programu Europejskich Dni Dziedzictwa, które w tym roku przebiegały pod hasłem *Niepodległa dla wszystkich*. Ten symboliczny akt nawiązywał do historycznych zaślubin Polski z Bałtykiem w 1920 roku w Pucku i w 1945 roku w Kołobrzegu, a także do jubileuszu stulecia Ligi Morskiej i Rzecznej. W podziękowaniu za wspieranie Ligi w edukacji rzecznej i morskiej na ręce dyrektora Muzeum Sił Powietrznych Pawła Pawłowskiego zarząd LMiR przekazał pamiątkowy medal. Koncert pieśni patriotycznych w wykonaniu Orkiestry LMiR rozpoczął muzyczną część wydarzenia. Na scenie prezentowały się także zespoły The Dark Stones, Ignavus oraz Dziady Kazimierskie.

Europejskie Dni Dziedzictwa zainaugurowano uroczystym otwarciem nowej wystawy *Stulecie Ligi Morskiej i Rzecznej* w Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie. Wydarzeniami towarzyszącymi były warsztaty wikliniarskie i ceramiczne oraz wystawa fotografii przygotowana przez Krzysztofa Karbow-

Zasłubiny z Wisłą w Dęblinie, 15 września 2018 r. Wśród uczestników (drugi od lewej) prezes Zarządu Głównego LMiR kpt. ż.w. dr Andrzej Królikowski, fot. Jacek Zagożdżon

skiego *Od Ireny 1854 do Dęblina 1954. Ludzie, wydarzenia, przestrzeń publiczna*. List gratulacyjny do uczestników Europejskich Dni Dziedzictwa przesłał marszałek Sejmu RP Marek Kuchciński.

Polski splot. Zasłubiny z Wisłą w Dęblinie, 2019

Po raz trzeci spotkaliśmy się nad Wisłą w Dęblinie, aby uroczystie złożyć ślubowanie na wierność królowej polskich rzek, 14 września 2019 roku. Okazją do wspólnego odśpiewania *Hymnu do Bałtyku* oraz wygłoszenia słów roty były 27. Europejskie Dni Dziedzictwa pod hasłem *Polski splot*, które wpisywały się w założenia programu wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022 i były okazją do skupienia uwagi nad kwestią tworzenia niepodległego państwa polskiego oraz procesu scalania granic po latach zaborów.

Zasłubiny z Wisłą w Dęblinie miały na celu przybliżenie uczestnikom procesu kształtowania się granic Polski po 1918 roku, przypominając ważne daty i postaci, które angażowały się w proces budowania i utrwalania państwowości. Przywołując pojęcie splotu, pragnęliśmy nawiązać do wspólnego wysiłku Polaków związanego z połączeniem trzech części kraju, funkcjonujących wcześniej w ramach oddzielnych organizmów państwowych zaborców.

Kolejna już ceremonia zaślubin z Wisłą z udziałem przedstawicieli LMiR, uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego oraz mieszkańców Dęblina i regionu podkreśliła rolę największych rzek – Wisły, Odry i Warty – w powrocie Polski nad Bałtyk oraz ich współczesne znaczenie w rozwoju miast, turystyki wodnej i przedsiębiorczości. Przez symboliczne zaślubiny pragnęliśmy przedstawić splot wybranych wątków z historii naszego kraju, podkreślając zasługi jednej z najstarszych organizacji społecznych integrujących Polaków żyjących do 1918 roku w trzech zaborach, której wspólne dążenia doprowadziły do budowy portu morskiego w Gdyni w 1922 roku i otwarcia Polski na świat. Taki cel przyświecał założycielom Ligi Morskiej i Rzecznej w 1918 roku, inicjatorom utworzenia drogi wodnej na Wiśle z Bałtyku do Morza Czarnego. Jej obecnym zadaniem

Teren nad Wisłą przy Miejskim Domu Kultury w Dęblinie, miejsce uroczystości zaślubinowych, 14 września 2019 r., fot. Malwina Markiewicz

Pochód uczestników ku rzece, 14 września 2019 r., fot. Malwina Markiewicz

Uroczystość przy Miejskim Domu Kultury przygotowana przez Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, 14 września 2019 r., fot. Malwina Markiewicz

Zanurzenie flag w Wiśle, z flagą Dębina burmistrz Beata Siedlecka, 14 września 2019 r., fot. Malwina Markiewicz

jest dbałość o świadomość młodego pokolenia przez edukację morską i rzeczną. Dla podkreślenia zasług tej ponad stuletniej organizacji Senat RP uchwalił rok 2019 Rokiem Ligi Morskiej i Rzecznej.

W uroczystym ślubowaniu wzięli udział burmistrz Dębina Beata Siedlecka wraz z wiceprezesem Zarządu Głównego LMiR kmdr. por. Markiem Padjasem, prezes oddziału LMiR w Wyszkowie Elżbietą Kasińską, prezesem oddziału LMiR w Kołobrzegu Antonim Szarmachem, prezesem LMiR Okręgu Bielsko-Bialskiego Edwardem Szpoczką oraz przedstawicielem lokalnej LMiR Krzysztofem Karbowskiem. Asystę tworzyło sześciu uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego i dwie uczennice w strojach krakowskich z Miejskiego Domu Kultury. Po zanurzeniu flag w Wiśle wspólnie odśpiewano pieśń skomponowaną w 1924 roku przez kpt. Adama Kowalskiego *Morze, nasze morze*. Najmłodszych zaproszono na warsztaty edukacyjne, które prowadzili pracownicy Muzeum Sił Powietrznych oraz Miejskiego Domu Kultury. W sali MDK specjalny program artystyczny zaprezentowali uczestnicy warsztatów teatralnych i wokalnych.

Należy w tym miejscu odnotować, że *Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie* zostały wyróżnione przez Marszałka Województwa Lubelskiego w konkursie na Najlepszy Produkt Turystyczny Lubelszczyzny 2019 roku.

Uczestnicy uroczystości *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie*, zorganizowanych w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, 14 września 2019 r., fot. Malwina Markiewicz

Moja droga. Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie w roku stulecia zaślubin Polski z morzem w Pucku, 2020

19 września 2020 roku z inicjatywy dyrektora Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie Pawła Pawłowskiego została uroczystie odsłonięta replika słupa zaślubin z morzem z 1920 roku. Fundatorem repliki został Instytut Pamięci Narodowej, a szczególnie zasługi położył Adam

Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, 19 września 2020 r. Przemawia burmistrz Pucka Hanna Pruchniewska, fot. Malwina Markiewicz

Wśród gości honorowych pierwszy z prawej dowódca Centrum Operacji Morskich – Dowództwa Komponentu Morskiego wiceadmirał Krzysztof Jaworski, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Odsłonięcia repliki słupa zaślubin z morzem dokonała wicemarszałek Sejmiku RP Małgorzata Gosiewska, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Burmistrz Pucka Hanna Pruchniewska oraz Sławomir Jodelka w roli gen. Józefa Hallera przy tablicy upamiętniającej wydarzenie, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Siwek, dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa IPN. Replikę wykonali Piotr Gola i Alfred Kochnke z Pucka. Słup został posadowiony na terenie Miejskiego Domu Kultury w Dęblinie, nad brzegiem Wisły, w uzgodnieniu z dyrektorem tej placówki Moniką Żmudą.

Wydarzeniu patronowały wicemarszałek Sejmiku RP Małgorzata Gosiewska oraz burmistrz Dęblina Beata Siedlecka (zob. szczegółowy scenariusz uroczystości na końcu artykułu).

Uroczystemu odsłonięciu słupa zaślubin towarzyszyła ceremonia *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie*, którą poprowadził wiceprezes ZG LMiR kmdr por. Straży Granicznej Marek Padjas. W postać gen. Józefa Hallera wcielił się Sławomir Jodelka, a asystowali mu uczniowie Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie i tancerki z zespołu Mała Rewia Taneczna. Oprawę muzyczną zapewniła Orkiestra Wojskowa z Dęblina pod kierownictwem kapelmistrza kpt. Andrzeja Greszty. Licznie zebrani mieszkańcy Dęblina i powiatu ryckiego dokonali uroczystej przysięgi na wierność królowej polskich rzek.

Wydarzenie wpisało się w obchody roku stulecia zaślubin Polski z morzem. Ten patriotyczny akt z 10 lutego 1920 roku miał wielkie znaczenie dla odradzającego się wówczas kraju, był świadectwem więzi Polaków z morzem, a także symbolicznie otworzył nasz kraj na szeroki świat. Przysięga na wierność królowej polskich rzek nawiązywała do hasła Europejskich Dni Dziedzictwa w 2020 roku – *Moja droga*.

Przez symboliczne *Zaślubiny z Wisłą* chcieliśmy przedstawić drogę, jaką pokonały ważne postaci dla historii naszego kraju, m.in. gen. broni Józef Haller, podkreślając jednocześnie zasługi LMiR dla integracji Polaków po 1918 roku i doprowadzenia do powrotu niepodległej Polski nad Morze Bałtyckie. Była to także okazja do prezentacji „naszej drogi”, czyli wiślanej drogi wodnej, która biegnie przez całą Polskę do Bałtyku. Wisła w swojej historii odgrywała dużą rolę w transporcie, obecnie służy do uprawiania sportów wodnych i żeglugi turystycznej.

W uroczystości odsłonięcia słupa zaślubin z Wisłą w Dęblinie uczestniczyli m.in.: wicemarszałek Sejmiku RP Małgorzata Gosiewska, burmistrz Dęblina Beata Siedlecka, burmistrz Pucka Hanna Pruchniewska, zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej Mateusz Szpytma, dowódca Centrum Operacji Morskich – Dowództwa Komponentu Morskiego wiceadmirał Krzysztof Jaworski, wiceprezes Zarządu Głównego LMiR oraz grotmasz Bractwa Kaphornowców kmdr por. Marek Padjas, dyrektor Miejskiego Domu Kultury w Dęblinie Monika Żmuda oraz prowadzący całą imprezę dyrektor Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie Paweł Pawłowski.

Poczty sztandarowe Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie oraz Ligii Morskiej i Rzecznej, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Zanurzenie flag i asysta przedstawicieli miast zaślubinowych, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

206

Przed ślubowaniem na sztandar Ligii Morskiej i Rzecznej, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Przełot jedynego w Polsce latającego samolotu Fi-156 Storch nad terenem uroczystości, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Ślubowanie na wierność królowej polskich rzek, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Przejażdżki wojskowymi amfibiami, czyli ćwiczenia ewakuacji ludności z terenów zagrożonych, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Słup zaślubin został poświęcony przez proboszcza Parafii Wojskowej Matki Bożej Loretańskiej w Dęblinie ks. płk. Mariusza Stolarczyka. Po odsłonięciu słupa podpisane zostały okolicznościowe akty potwierdzające to wydarzenie. Muzeum Sił Powietrznych zostało wyróżnione przez miasto Puck medalem oraz pierścieniem z okazji stulecia zaślubin z morzem.

Słup posadowiony na brzegu Wisły jest graniastostłupem. Całość wykończona jest płaskim zwieńczeniem o profilowanej krawędzi. W stronę Wisły skierowany jest wystylizowany wizerunek orła jagiellońskiego. Od strony lądu widoczna jest

inskrypcja: W ROKU STULECIA ZAŚLUBIN POLSKI Z MORZEM, PUCK 1920 – DĘBLIN 2020. Całość napisu oraz wyobrażenie orła wykonano techniką snycerską.

Tablica opisująca całe wydarzenie została poświęcona pamięci Antoniego Szarmacha (1946–2020), inspiratora *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie*, nieustraszonego animatora i społecznika, orędownika rozwoju Polski przez inwestycje morskie i rzeczne oraz edukacji młodzieży w duchu patriotyzmu, prezesa kołobrzeskiego oddziału LMiR.

Akt odsłonięcia repliki słupa zaślubin, autor Robert Marek Jurga; w zbiorach Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie oraz Muzeum Ziemi Puckiej im. Floriana Ceynowy

Druga część wydarzenia miała miejsce nad Wisłą, gdzie poczty sztandarowe złożyły uroczystą przysięgę. Następnie zostały zamoczone flagi czterech miast: Dęblina, Kołobrzegu, Wyszkowa i Pucka oraz sztandar LMiR. Wspólnie odśpiewaliśmy pieśni *Morze, nasze morze* oraz *Hymn do Bałtyku*. Nad Wisłą pojawił się także lotniczy akcent w postaci przelotu historycznego samolotu Fi-156 Storch, który pilotował Błażej Piech, mistrz świata w klasie WL1 (motolotnie jednoosobowe).

Wydarzeniem towarzyszącym było otwarcie wystawy poplenerowej *Wiślane krajobrazy* uczestników warsztatów malarstwa zorganizowanych przez Miejski Dom Kultury. Swoją książkę *Zaślubiny z morzem w Pucku 1920* przedstawił Józef Wąsiewski. Na stoisku Poczty Polskiej można było zakupić walory filatelistyczne (karty, znaczki) z okolicznosciowym datownikiem.

Mieszkańcy mogli także zapoznać się z ofertą i uzbrojeniem Wojsk Obrony Terytorialnej (22 Batalion Lekkiej Piechoty Wojsk Obrony Terytorialnej), wziąć udział w zajęciach edukacyjnych *Piracka przygoda* i warsztatach ceramicznych oraz obejrzeć spektakl *Balladyna*. Odbyło się zakończenie sezonu wodnego na przystani w Dęblinie.

Specjalnie z okazji *Zaślubin z Wisłą* żołnierze z 1 Batalionu Drogowo-Mostowego przygotowali pokaz ćwiczeń ewakuacji ludności z terenów zagrożonych na pojazdach

typu PTS. Przejazdki amfibiami przez Wisłę były ogromną atrakcją dla uczestników imprezy.

Smaki dziedzictwa. Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, 2021

W sobotę 18 września 2021 roku odbyły się piąte *Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie*. Ta edycja była połączona z Dniem Otwartych Koszar 1 Batalionu Drogowo-Mostowego. Dobre kontakty pomiędzy Muzeum a dowództwem 1 BDM zaowocowały wspólną organizacją imprezy na terenie historycznej cytadeli twierdzy Dęblin. Tym razem ceremonia *Zaślubin z Wisłą* miała miejsce na terenie poligonu saperskiego „Wisła”, przy murach cytadeli, a jej celem była prezentacja tradycji wojskowych Dęblina.

Nawiązaliśmy również do hasła ówczesnych Europejskich Dni Dziedzictwa – *Smaki dziedzictwa*, m.in. przez wojskową kuchnię i żołnierską grochówkę. Swoje stoiska edukacyjno-promocyjne zaprezentowały muzea i stowarzyszenia: Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, Muzeum Czartoryskich w Puławach, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Miejska Biblioteka Publiczna w Dęblinie, 4 Skrzydło Lotnictwa Szkolnego, Grupa Rekonstrukcji Historycznej 3 Pułku Strzelców Konnych im.

EUROPEJSKIE DNI SZKIA DZIEDZICTWA 18 września 2021 sobota

Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie

piknik historyczny ŁĄCZY NAS WISŁA
DZIEŃ OTWARTYCH KOSZAR

miejsce: Cytadela Twierdzy Dęblin
teren 1. Dęblińskiego Batalionu Drogowo-Mostowego
wejście Bramą Lubelską od ul. Podchorążych

program

12.00 Symboliczne otwarcie bram koszar
12.30 Zwiedzanie Cytadeli Twierdzy Dęblin z przewodnikiem
12.00 - 18.00

Pokazy sprzętu wojskowego 1. Dęblińskiego Batalionu Drogowo-Mostowego oraz 22. Dęblińskiego Batalionu Lekkiej Piechoty WOT
pokazy dynamiczne z udziałem żołnierzy z zagrożonego rejonu amfibii PTS, zbitanie sekcji lekkiej piechoty w obiektach rekreacyjnych

Stoiska edukacyjne - promocyjne muzeów, instytucji kultury oraz stowarzyszeń w ramach projektu ŁĄCZY NAS WISŁA:

• Szkoła Lotnicza Szkolnego, Lotnicza Akademia Wypokosa, Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, Muzeum im. kr. W. Łopi w Grudziądzu, Agencja Mienia Wojskowego, Muzeum Nadwiślańskie w Karpaczu Dużym, Muzeum Czarnieckiego w Polanach, Muzeum Batalionu Polowego w Polanach, Muzeum Dobrej Kultury w Dęblinie, Miejska Biblioteka Publiczna w Dęblinie, Towarzystwo Przyjaciół Dęblina, Nadwiślańskie Stowarzyszenie Historii Miłostwy

ORGANIZATORZY

16.00 Uroczystość Zaślubin z Wisłą w Dęblinie
Ceremonię poprowadzi Wiceprezes ZG Ligi Morskiej i Rzecznej Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie oraz Burmistrz Miasta Dęblin Beata Siedlecka, Prezes Oddziału Ligi Morskiej i Rzecznej w Krasnymstawie

18.00 Zakończenie pikniku i zamknięcie bram koszar

informacja: www.muzeumsp.pl

Plakat zapraszający na uroczystości *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* w 2021 r; w zbiorach Pawła Pawłowskiego

Hetmana Polnego Koronnego Stefana Czarnieckiego oraz Fundacja Grom. Siła i Honor.

Wyjątkową okazją do spotkania był Dzień Otwartych Koszar w 1 Batalionie Drogowo-Mostowym. Oprócz sprzętu wojskowego będącego na wyposażeniu dęblińskiej jednostki inżynierskiej można było zwiedzić galerię historyczną w bramie Lubelskiej poświęconą historii twierdzy Dęblin. W czasie wojskowego pikniku nad Wisłą wraz z przewodnikami z Towarzystwa Przyjaciół Dęblina poznawano zakamarki niedostępnej na co dzień dęblińskiej cytadeli.

Swoje możliwości techniczno-sprawnościowe zaprezentowali w formie dynamicznych pokazów gospodarze cytadeli, tj. 1 Batalion Drogowo-Mostowy oraz 22 Dębliński Batalion Lekkiej Piechoty Wojsk Obrony Terytorialnej. Największą atrakcją były niewątpliwie pokazy dynamiczne w wykonaniu żołnierzy WOT z wykorzystaniem środków pozoracji pola walki oraz ćwiczenie ewakuacji ludności z zagrożonego rejonu na potężnych amfibiach, czyli pływających transporterach samobieżnych PTS, które zorganizował 1 BDM.

Punktem kulminacyjnym wydarzenia była ceremonia *Zaślubin z Wisłą* – uroczysta przysięga tuż nad brzegiem rzeki, z udziałem uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie, przedstawicieli Ligi Morskiej i Rzecznej oraz władz samorządowych. Jak co roku celebrantami wydarzenia były oddziały LMiR z Kołobrzegu i Wyszkowa. Ceremonię zaślubin poprowadził wiceprezes Zarządu Głównego LMiR kmdr por. Marek Padjas, sztandarowi Ligi towarzyszyły flagi Dęblina (burmistrz Beata Siedlecka), Kołobrzegu

Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie przy froncie wodnym cytadeli twierdzy Dęblin, 18 września 2021 r., fot. Malwina Markiewicz

(prezes oddziału LMiR Gabriela Antos) i Wyszkowa (prezes oddziału LMiR Elżbieta Kasińska).

Ceremonię poprzedziło uroczyste wręczenie odznaczenia przyznanego przez Prezesa Ligi Morskiej i Rzecznej Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie: Krzyża Pro Mari Nostro za odzwierciedlenie historii ludzi, miejsc i tradycji nadwiślańskich oraz organizację *Zaślubin z Wisłą*.

W wydarzeniu uczestniczyło blisko 800 osób, w tym zaproszeni goście, m.in. dowódca Centrum Operacji Morskich – Dowództwa Komponentu Morskiego wiceadmirał Krzysztof Jaworski, doradca ministra edukacji i nauki Janusz Wawerski, reprezentujący Dyrektora Departamentu Edukacji, Kultury i Dziedzictwa MON Grzegorz Korycki, przewodniczący Rady Miasta Dęblina Maciej Krygowski wraz z radnymi.

Połączeni dziedzictwem. Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie, 2022

4 września 2022 roku obfitował w wydarzenia o wielkim znaczeniu dla dziedzictwa historycznego Dęblina i regionu. Celebrowaliśmy 101. rocznicę przybycia 15 pułku piechoty Wilków do Dęblina oraz szóste *Zaślubiny z Wisłą* w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa.

Na uroczystość z tej okazji zaprosili burmistrz Dęblina Beata Siedlecka, dowódca 1 Batalionu Drogowo-Mostowego ppłk mgr inż. Jacek Zaniewski oraz dyrektor Muzeum Sił Powietrznych Paweł Pawłowski. Wśród gości honorowych byli m.in. poseł Sławomir Skwarek, dowódca Centrum Operacji Powietrznych – Dowództwa Komponentu Powietrznego gen. dyw. pil. Ireneusz Starzyński oraz kmdr Zygmunt Białogłowski, reprezentujący dowódcę Centrum Operacji Morskich – Dowództwa Komponentu Morskiego wiceadmirała Krzysztofa Jaworskiego.

15 pp Wilków to jedna z najstarszych jednostek Wojska Polskiego, sformowana w 1918 roku. Od czerwca 1919 roku żołnierze pułku walczyli w wojnie polsko-bolszewickiej, przyjmując przydomek Wilki. Od września 1921 roku pułk stacjonował w dawnej twierdzy carskiej w Dęblinie. Brał udział w wojnie obronnej Polski w 1939 roku, przechodząc szlak bojowy od Wielunia do Modlina i Warszawy. Żoł-

Uroczystości *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* przy kaponierze frontu wodnego cytadeli twierdzy Dęblin, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

102-metrowa flaga Polski z okazji 102. rocznicy zaślubin Polski z morzem w Pucku w 1920 r. niesiona przez uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

nierzom i weteranom tej jednostki oddaliśmy hołd podczas uroczystej polowej mszy św. oraz w trakcie Apelu Poległych, który odbył się przy pomniku poświęconym poległym żołnierzom 15 pp Wilków.

Salwa honorowa oraz uroczystość złożenia wieńców przed pomnikiem poprzedziły historyczny korowód, stanowiący symboliczne odniesienie do wkroczenia 15 pp Wilków do Dęblina 101 lat temu. Grupy rekonstrukcji historycznej, harcerze, licznie zebrani mieszkańcy oraz goście w asyście Orkiestry Wojskowej z Dęblina wmaszerowali do cytadeli twierdzy Dęblin przez historyczną bramę Lubelską. Uczniowie Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego nieśli, ufundowaną przez Andrzeja Obalskiego, 102-metrowej długości flagę państwową. Maszerowali

m.in. przedstawiciele Stowarzyszenia Bochniaków i Miłośników Ziemi Bocheńskiej z prezes Zofią Sitko na czele. To właśnie w Bochni sformowano jednostkę, która dała początek 15 pp Wilków.

Po wmaszerowaniu w obręb murów cytadeli, której bramy są zwykle zamknięte dla cywilów, mieliśmy okazję oglądać wystawę sprzętu wojskowego, skosztować grochówki, zwiedzić z przewodnikiem zakamarki twierdzy Dęblin oraz skorzystać z innych atrakcji.

Wszystko to w ramach pikniku historycznego z okazji Dnia Otwartych Koszar 1 Batalionu-Drogowo-Mostowego. Dodatkowy dreszczyk emocji zapewнили żołnierze 22 Batalionu Lekkiej Piechoty WOT, którzy pokazali próbkę swoich taktycznych umiejętności.

Zasłubiny z Wisłą i zanurzenie banderek RP, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

Spółeczność Dębłina podczas uroczystości *Zasłubin z Wisłą*, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

210

Zasłubiny z Wisłą, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

Autor artykułu podpisujący akt upamiętniający postawienie repliki słupa zasłubin z morzem w Pucku w 1920 r. podczas *Zasłubin z Wisłą w Dęblinie*, 19 września 2020 r., fot. Malwina Markiewicz

Ślubowanie na sztandar LMiR na terenie placu ćwiczeń przy cytadeli twierdzy Dęblin, 4 września 2022 r., fot. Urszula Krzemińska

Następnie, w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, odbyła się szósta edycja *Zasłubin z Wisłą w Dęblinie*. Liczne grono osób zebranych wewnątrz cytadeli uczestniczyło w ślubowaniu na wierność królowej polskich rzek. Ceremonię poprowadził wiceprezes Zarządu Głównego LMiR kmdr por. Marek Padjas.

Ostatnim akordem bogatego w atrakcje dnia była – *nomen omen* – 10. edycja *Biegu tropem wilczym*. Jak co roku

głównym organizatorem spotkania nad Wisłą było Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie.

Podsumowanie

Spółeczność lokalna, szczególnie w kontekście budowania społeczeństwa obywatelskiego, od lat stanowi języcek u wagi dla wielu instytucji kultury. Nie inaczej jest w przypadku młodego wiekiem Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie. Wśród wskaźników stosowanych do określenia miary obywatelskiego charakteru społeczeństwa wymienia się m.in. liczbę projektów zrealizowanych dla społeczności lokalnych bądź przez nie, liczbę wolontariuszy zaangażowanych w ich realizację, liczbę instytucji trzeciego sektora działających na danym obszarze, np. w gminie. Polskie instytucje kultury od wielu lat coraz śmielej realizują projekty społeczne i korzystają z narzędzi partycypacji, dostrzegając nie tylko określone wartości ideowe, ale także praktyczny wymiar takiej współpracy¹².

¹² Kowalski Adam: *Uwarunkowania i konteksty...*

Spoleczność lokalna stanowi najbliższe otoczenie instytucji, jest jej sąsiadem. Trwanie lokalnej wspólnoty bardzo często ma dłuższy wymiar niż działalność instytucji. Niezależnie od upływu czasu pewne wartości czy elementy dziedzictwa dzielone przez członków społeczności mogą być przekazywane z pokolenia na pokolenie.

Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, proponując przez ostatnie sześć lat swoim odbiorcom nową ofertę uczestnictwa w tworzeniu lokalnej wspólnoty, pobudziło do współpracy i integracji lokalną społeczność. Wokół instytucji zawiązała się spora grupa osób – mieszkańców stałych i czasowych – dla których odskocznia od codzienności, trzecim miejscem stało się Muzeum i udział w organizowanych przez nie spotkaniach. *Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie* pokazały, że jedna idea może łączyć różne pokolenia i różne środowiska.

Należy jednak odnotować, że w okolicznościach braku lidera i głównego koordynatora opisywane wydarzenie w kolejnym roku (2023) nie miało kontynuacji, co może w dalszej perspektywie prowadzić do zaniechania tego typu działań integracyjnych realizowanych przez dęblińskie Muzeum na rzecz lokalnej wspólnoty.

*

Scenariusz uroczystości *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* w roku stulecia zaślubin Polski z morzem w Pucku, 19 września 2020 roku, Europejskie Dni Dziedzictwa

Wydarzenie zostało objęte patronatem honorowym wicemarszałek Sejmu RP Małgorzaty Gosiewskiej oraz burmistrz miasta Dębina Beaty Siedleckiej.

Organizatorzy: Muzeum Sił Powietrznych w Dęblinie, Miejski Dom Kultury w Dęblinie, Liga Morska i Rzeczna.

Partnerzy: Miasto Dęblin, Instytut Pamięci Narodowej – Biuro Upamiętniania Walk i Męczeństwa, Orkiestra Wojskowa w Dęblinie, Ogólnokształcące Liceum Lotnicze w Dęblinie, Stowarzyszenie Przystań – Wisła – Dęblin, Stowarzyszenie Rekonstrukcji Historycznej 51 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych.

Miejsce: Przystań nad Wisłą przy Miejskim Domu Kultury w Dęblinie, ul. 15 Pułku Piechoty Wilków 32A.

Program:

15.00 *Piracka przygoda nad Wisłą* – warsztaty dla dzieci.

15.30 Wernisaż wystawy *Wiślane krajobrazy* na zaimprovizowanej scenie przy Miejskim Domu Kultury.

16.00 Odświeżenie repliki słupa zaślubin z morzem 10 lutego 1920 roku w Pucku – w setną rocznicę zaślubin Polski z morzem i z okazji czwartych *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie*.

Przebieg uroczystości:

Po zakończonym wernisażu wystawy uczestnicy uroczystości *Zaślubin z Wisłą w Dęblinie* gromadzą się przy replice słupa zaślubin z 1920 roku. Przy słupie stoją: warta honorowa złożona z dwóch uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie, dwóch rekonstruktorów jako żołnierze Błękitnej Armii, vis-à-vis słupa Sławomir Jodelka w roli gen. Józefa Hallera, 20 uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie

w dwuszeregu obok słupa zaślubin oraz członkowie Stowarzyszenia Rekonstrukcji Historycznej 51 Pułku Piechoty Strzelców Kresowych w roli żołnierzy Błękitnej Armii.

Naprzeciwko słupa gromadzą się zaproszeni goście, w środku patroni honorowi i liderzy.

Mieszkańcy Dębina gromadzą się po prawej i lewej stronie słupa zaślubin.

Orkiestra Wojskowa lekko z tyłu na przygotowanych wcześniej miejscach wzdłuż frontu budynku MDK.

Powitanie przybyłych gości przez dyrektora Miejskiego Domu Kultury Monikę Żmudę oraz dyrektora Muzeum Sił Powietrznych Pawła Pawłowskiego. Prowadzący Paweł Pawłowski przybliży przebieg uroczystości i charakter spotkania z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa oraz stulecia zaślubin Polski z morzem w Pucku, tradycje zaślubin, związki Polski z Wisłą.

Po powitaniu i wprowadzeniu prowadzący podaje komendę:

Do hymnu państwowego!

Trębacz z Orkiestry Wojskowej w Dęblinie podają sygnał:

Śłuchajcie wszyscy.

Orkiestra Wojskowa gra cztery zwrotki hymnu państwowego, śpiewają wszyscy uczestnicy uroczystości.

Po odegraniu hymnu prowadzący prosi o zabranie głosu i powitanie na ziemi dęblińskiej burmistrz miasta Dębina Beatę Siedlecką. Burmistrz zaprasza do wygłoszenia przemówienia wicemarszałek Sejmu RP Małgorzatę Gosiewską. Wicemarszałek przemawia.

Po przemówieniu prowadzący zaprasza do odświeżenia słupa zaślubin (i dołącza do nich): wicemarszałek Sejmu RP Małgorzatę Gosiewską, burmistrz Dębina Beatę Siedlecką, burmistrz Pucka Hannę Pruchniewską, zastępcę prezesa Instytutu Pamięci Narodowej Mateusza Szpytmę, prezesa Zarządu Głównego Ligi Morskiej i Rzecznej Andrzeja Królikowskiego, wiceprezesa Ligi Morskiej i Rzecznej oraz grotmaszta Bractwa Kaphornowców kdmr. por. Straży Granicznej Marka Padjasa, dyrektor Miejskiego Domu Kultury w Dęblinie Monikę Żmudę.

Trębacz grają fanfarę po zerwaniu biało-czerwonej szarfy przez wymienione osoby. Prowadzący prosi proboszcza z Parafii Wojskowej Matki Bożej Loretańskiej w Dęblinie ks. płk. Mariusza Stolarczyka o poświęcenie słupa zaślubin i krótką modlitwę okolicznościową.

Po poświęceniu słupa zaślubin Orkiestra Wojskowa w Dęblinie gra *Hymn do Bałtyku*. Wszyscy zgromadzeni śpiewają wraz z solistką, odczytując słowa pieśni ze śpiewników rozdanych przed uroczystością.

Osoby odświeżające słup składają podpisy na akcie zaślubin (stolik z aktami do podpisu).

Po zakończeniu pieśni okolicznościowe przemówienie wygłasza kpt. ż.w. dr Andrzej Królikowski.

Po przemówieniu prowadzący prosi osoby zaproszone do wspólnej fotografii przy słupie zaślubin. Wspólna fotografia wykonana z okna pracowni malarskiej na pierwszym piętrze MDK.

Następnie prowadzący prosi zgromadzonych o zrobienie miejsca – szpaleru do przejścia uczestników *Zaślubin z Wisłą* wraz z poczem sztandarowym Ligi Morskiej i Rzecznej.

Przejście sześciu licealistów oraz pocztu sztandarowego na podest nad brzegiem Wisły – w tym czasie orkiestra gra muzykę marszową w tle, mieszkańcy i zaproszeni goście podążają za pocztem.

Liderzy zajmują wyznaczone miejsce ogrodzone fladrami.

Prowadzący oddaje głos mistrzowi ceremonii, wiceprezesowi LMiR kmdr. por. Straży Granicznej Markowi Padjasowi.

Mistrz ceremonii podaje komendy: *Poczet sztandarowy Ligi Morskiej i Rzecznej, do ślubowania wystąp!*

Poczet występuje na wyznaczone miejsce i zatrzymuje się frontem do publiczności. Sztandarowy wykonuje sztandarem chwyt *Prezentuj!*

Kierujący podaje komendę: *Jungowie wyróżnieni złożeniem ślubowania na sztandar, wystąp!*

Wyróżnieni jungowie (sześciu umundurowanych uczniów Ogólnokształcącego Liceum Lotniczego w Dęblinie) marszerują do sztandaru (w lewych rękach trzymają złożone banderki), na komendę jednego z nich zatrzymują się i wykonują odpowiednio zwrot w prawo i w lewo, stając twarzami do siebie.

Trębacz grają sygnał: *Sluchajcie wszyscy.*

Kierujący podaje komendę: *Do ślubowania!*

Sztandarowy na tę komendę salutuje sztandarem, jungowie składający ślubowanie na sztandar kierują wyprostowane prawe ręce w jego kierunku, dotykając dwoma palcami górnej części drzewca.

Goście (prowadzący wymienia ich nazwiska wraz z tytułami): Małgorzata Gosiewska, Beata Siedlecka, Hanna Pruchniewska, Krzysztof Jaworski, Mateusz Szpytma, Andrzej Królikowski, wiceprezesi LMiR, Monika Żmuda i Paweł Pawłowski, stojąc przed frontem szyku, przyjmują ślubowanie.

Mistrz ceremonii LMiR odczytuje treść rotacji ślubowania. Młodzież powtarza poszczególne frazy.

Rota ślubowania LMiR: *Składając hołd pamięci tych, / którzy w przeszłości dla Polski / na rzekach i morzu walczyli i ginęli / zręby naszej gospodarki rzecznej i morskiej budowali. / Uroczycie ślubując: / Stać zawsze na straży polskich rzek i morza, / wartości pracy polskiej na rzekach i na morzu / nieustannie i wytrwale pomnażać, / czynem ofiarnym Polsce oraz rzekom i morzu / w każdej służby potrzebie.*

Od słów *uroczycie ślubując* składający ślubowanie powtarzają każdą frazę za prowadzącym.

Po zakończeniu ślubowania dowódca uroczystości podaje komendy: *Po ślubowaniu!*

Orkiestra wojskowa gra *Morze, nasze morze*. Wszyscy uczestnicy śpiewają, korzystając ze śpiewników.

Pocztu banderowe, do zaślubin z Wisłą marsz!

Poczet sztandarowy Ligi Morskiej i Rzecznej do szyku wstąp!

Orkiestra wojskowa gra muzykę marszową.

Pocztu banderowe (ślubująca młodzież z banderkami) marszerują nad brzeg Wisły i zaślubiają banderki w wodzie. W tym samym czasie burmistrz Dębina Beata Siedlecka, burmistrz Pucka Hanna Pruchniewska, prezes LMiR w Kołobrzegu Gabriela Antos, prezes LMiR w Wyszкові Elżbieta Kasińska wraz z prezesem

ZG LMiR Andrzejem Królikowskim zanurzają w nurcie Wisły flagi miast zaślubinowych i banderę LMiR.

Następnie samodzielnie wracają do szyku. Na czele burmistrz Dębina i burmistrz Pucka oraz prezes LMiR (trzymając flagi miast i banderę LMiR).

Wszyscy wracają przed wejście główne Miejskiego Domu Kultury i ustawiają się do wspólnej fotografii pod banerem *Zaślubiny z Wisłą w Dęblinie*.

Orkiestra gra *Płynie Wisła, płynie*. Wszyscy śpiewają.

Wspólna fotografia i ewentualne przemówienia okolicznościowe, nieujęte w scenariuszu.

16.30 Orkiestra Wojskowa wraz z solistką gra koncert z okazji stulecia zaślubin Polski z morzem oraz stulecia Bitwy Warszawskiej – około 25 minut.

Po uroczystości burmistrz Dębina zaprasza gości na poczęstunek. Przed MDK wydawana jest wojskowa grochówka.

Trwa program edukacyjno-rozrywkowy: otwarte warsztaty ceramiczne w pracowni MDK, zwiedzanie wystawy malarstwa *Wiślane krajobrazy*,

17.00 *Piracka przygoda nad Wisłą* – warsztaty dla dorosłych.

17.30 Biesiada śpiewacza przy ognisku nad Wisłą.

Zakończenie ogniska i biesiady śpiewaczki o godzinie 21.00.

Wydarzenia towarzyszące:

- promocja książki Józefa Wąsiewskiego *Zaślubiny Polski z morzem 1920–2020*;
- rejsy rekreacyjne motorówką po Wiśle realizowane przez motorowodniaków ze Społecznego Komitetu Odbudowy Przystani Dębina (ul. 15 PP. Wilków 32B);
- stoisko Poczty Polskiej – Urząd Poczty Dębina 1, dystrybucja okolicznościowej karty pocztowej z datownikiem.

Bibliografia

- Gładysiak Łukasz: *Przyszliśmy, morze... Zaślubiny z Bałtykiem, 18 marca 1945 r.* [online]. Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu [dostęp 24 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <http://muzeum.kolobrzeg.pl/pl/muzeum/historie/zaslubiny-z-baltykiem-18-marca-1945-r/>
- Kowalski Adam: *Uwarunkowania i konteksty pracy samorządowych instytucji kultury ze społecznością lokalną* [online]. Narodowy Instytut Dziedzictwa, 30 grudnia 2022 [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: https://samorząd.nid.pl/baza_wiedzy/uwarunkowania-i-konteksty-pracy-samorzadowych-instytucji-kultury-ze-spolecnoscia-lokalna/
- Kroczyński Hieronim: *Polskie tradycje morskie 967–1945. Zaślubiny z morzem*. Kołobrzeg 2012
- O Roku Rzeki Wisły* [online]. Fundacja Rok Rzeki Wisły [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.rokwisly.pl/program/>
- Opolskie dożynki* [online]. Archiwum Państwowe w Opolu [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: https://opole.ap.gov.pl/front/main_config/opolskie-dozynki
- Uchwała społeczna ws. ustanowienia roku 2017 Rokiem Rzeki Wisły. Projekt* [online]. Fundacja Rok Rzeki Wisły [dostęp 12 listopada 2023]. Dostępny w internecie: <https://www.rokwisly.pl/uchwala-spoleczna>